

ETİK

KISA ÖZET

KOLAYAOF

1.Ünite— Etik Nedir?

ETİK SÖZCÜĞÜNÜN KÖKENİ VE ANLAMI

Etik sözcüğü köken olarak eski Yunanca bir sözcük olan (*ethos*) sözcüğünden gelir. Bu sözcüğün kökeninde (*ethika*) sözcüğü vardır. Buradaki (*ethika*) sözcüğü, *ethos* (*ethos*) sözcüğünün çoğulu olan “ (ethe)’ye ilişkin konular” anlamına gelmektedir. *Ethos*’un çoğulu olan *ethe*, en eski anlamıyla söylenirse, “canlı bir varlığın ‘mekân’ı, ‘hep gittiği, sığındığı yer’ anlamına” gelmektedir (Kuçuradi, 1997). İlk anlamıyla “bir canlının barındığı, sığındığı yer, ortam” anlamına gelen (*ethe*) ’nin tekili olarak *ethos* sözcüğü de *karakter*, *huy* demektir. Kökeninde bu anlamı taşıyan ‘etik’ sözcüğünün, daha sonra Batı dillerinde bir bilgi alanının, bir felsefe disiplininin adı olması, tekil olarak kullanılan *ethos* sözcüğündeki “karakter” anlamına dayanmaktadır.

Kökenindeki anlamı bakımından “karakter” veya “huy” demek olan ‘etik’ sözcüğü aslında *kişiye* bağlı, *kişiyle* ilgili bir durumu, ona özgü olan bir yanı ifade etmektedir. Bununla birlikte *ethos*’un çoğulu olan *ethe*’nin “gelenek, görenek” anlamına da geldiği, “belli bir grubun, bir topluluğun yaşama biçimini” de ifade etmektedir. Çoğul anlamıyla *ethos* sözcüğü her ne kadar “bir grubun, bir topluluğun yaşama biçimini” de ifade edebilecek şekilde anlaşılmaya açık ise de, kökeni bakımından *etik sözcüğünün* asıl anlamı *kişiyle* ilgilidir ve bugün etik dendiğinde onu tam ve doğru olarak ifade eden anlamı da budur. Nitekim etiği felsefenin temel bir alanı olarak kurup geliştiren Eskiçağ filozofları, sözcüğün bu anlamına bağlı bir anlama çerçevesine dayanmışlardır.

Bir bilgi alanı olarak etiğin temellerini atan filozof Sokrates olmakla birlikte, Sokrates öncesi filozofların da etik sorunlar üzerinde durdukları, “doğru” ve “iyi” yaşamın ne olduğu konusunda önemli düşünceler belirttikleri görülmektedir. Örneğin Demokritos (MÖ. 460/70-370), “doğru yaşamın koşulları” üzerine düşünmüştür. Burada “doğru yaşam”dan anlaşılan şey, “dinginlik”, “esenlik” ve “huzur” içinde bir yaşamdır; bunların hepsini içeren anlamda “mutlu” ya da “iyi” bir yaşamdır. Bu anlamda “mutlu” ve “iyi” yaşamı ya da bir bütün olarak “mutluluğu” ifade eden üç ana kavram şudur: Ruhun, yani iç dünyamızın *iyi durumda* olması (*euthymia*), *sarsılmaz* halde olması (*ataraksia*) ve bu ikisinin birlikteliğinden gelen *mutluluk* (*eudaimonia*). Burada öncelikli ve önemli olan şey, kişinin kendisi ve onun yaşamının *değeri*, yani onun *doğru* bir yaşam içinde olmasıdır. Bu sorgulamada filozofun sorusu, “ahlâkın” veya “ahlâklılığın” ne olduğu konusunda değil, kişinin yaşamla bağını *doğru* şekilde nasıl düzenleyeceği konusundadır.

ETİK VE AHLÂK

“Etik” ile “ahlâk” kavramları arasındaki ayırımı dikkat etmenin önemi ilk bakışta anlaşılabilir veya açık olmayabilir belki. Hatta böyle bir ayırımın gereksiz olduğu bile düşünülebilir. Ama insan ve yaşamla ilgili soru ve sorunlara bu ayırımı dikkate alarak bakıldığında, söz konusu ayırımın önemi daha açık şekilde anlaşılabilir. Bu noktada ilkin şunu belirtmekte fayda vardır: Günlük yaşamda kişilerin hem dile getirdikleri düşüncelere ya da verdikleri yargılara hem de ortaya koydukları eylemlere bakıldığında, “ahlâk” kavramının kişilerde yeterince açık olmadığı görülmektedir. Daha doğrusu “ahlâk” kavramının içeriğine pek dikkat edilmediği veya üzerine düşünülmediği; dolayısıyla kavramın içeriği konusunda açık bir bilgiye sahip olunmadığı görülmektedir. Genellikle kişilerin “ahlâk”tan anladığı şey, belirli bir topluluğa, bir yere ve zamana bağlı “değerlilik ölçütleri” veya kurallar, ilkeler bütününden ibaret olmaktadır. Geçerli olan ölçüt neyse ona göre “ahlâklı” veya “ahlâksız” eylemlerden, kişilerden; “etik” veya “etik olmayan” davranışlardan söz edilebilmektedir. Bu kavrayış biçiminde etik ile ahlâk aynı şeyler olarak görülmektedir. Her şeyden önce bu iki kavramın birbirinden farklı iki varolana işaret ettiğini belirtmek

gerekir. *Etik* terimi yukarıda da değinildiği gibi, bir *bilgi* alanını adlandırmaktadır. Bu alan, felsefenin ilk ve temel alanlarından birisidir. *Ahlâk* terimi ise *tarihsel* ve *toplumsal* nitelikli bir *olguyu* adlandırmaktadır. Ahlâkın bizi her yandan kuşatan toplumsal nitelikli bir olgu olma özelliğinin günümüzde daha çok vurgulandığını görmekteyiz.

Ioanna Kuçuradi ise, ahlâk sözcüğünün bağlamlarından hareketle, ahlâkın “kişilerarası ilişkilerde davranışlara ilişkin geçerli” kılınmış “çeşitli değer yargıları sistemleri” olarak karşımıza çıkan bir olgu olduğunu belirtmektedir (2009: 33). Bu “değer yargıları sistemlerinin geçerliliği”, topluluklara, yere ve zamana göre değişmektedir. Kavramsal içeriği böyle olan ve adına ahlâk denen bu olgu, yaşamda çeşitli ahlâklar olarak karşımıza çıkmaktadır. Yere ve zamana bağlı şekilde çeşitlilik gösteren bu ahlâklar, “bir kısmı değişik ve değişken olan davranış kuralları ve değer yargıları, bir kısmı ise pek değişiklik göstermeyen davranış kuralları ve değer yargılarından” oluşmaktadır (Kuçuradi, 2009: 33). Öyleyse, “ahlâktan söz edildiğinde, aslında belirli bir ahlâk ya da ‘moral’den söz edilmektedir. Farkında olunsun ya da olunmasın bir ahlâk hep belirli bir topluluğun ahlâkıdır veya ondan kaynaklanmaktadır” Bir bilgi dalı olarak *etiğin ahlâk* tan ayrı tutulması, onun bilgi üreten bir alan olduğunun görülmesi, özellikle ahlâkın ve ahlâk kurallarının (normların) bilgisini ortaya koyabilmek için önemlidir. Bu ayırım gözden kaçırıldığında, insan ve yaşamla ilgili sorunlara çözüm arayışı içinde yapılan çalışmalar, etik adı altında yeni normlar, kurallar oluşturma, yani bir “ahlâk” oluşturma çabasına dönüşebilmektedir.

Her ne kadar günümüzde de yaygınlaşmış anlama biçimiyle *etik* sözcüğü, *ahlâk* ve *meslek ahlâkı* ya da *meslek etiği* olarak ifade edilmekteyse de, etiğin aslında ve özünde *bilgisel* yani, yani tıpkı diğer bilgi alanları gibi bir bilgi alanı olduğu gözden kaçırılmamalıdır. Bir bilgi alanı olarak etiğin, bilgi felsefesi, varlık felsefesi, sanat felsefesi, tarih felsefesi gibi bilgi alanlarına benzer şekilde kendine özgü bir nesne alanı vardır ve etik, kendi araştırma alanındaki soru ve sorunları nesne edinmekte, bilme konusu yapmaktadır. Örneğin bir olgu olarak çeşitli ahlâklar, “âdil” olma, “iyi” olma, “erdemli” olma konusunda her biri kendine göre davranış ölçüleri verirken; bir bilgi alanı olan etik, “adalet nedir?”, “erdem nedir?”; eylemlerimizle ilgisinde “ ‘doğruluk’ veya ‘âdil olmak’ nedir?” gibi yaşama dünyamızın bu önemli kavramlarının bilgisini arayan temel sorulara yönelmektedir. Yine aynı şekilde günlük yaşam içinde bir durumda bir kişinin ne yapması gerektiğinin veya bir kişinin bir durumda doğru olanı yapabilmesinin koşullarının bilgisine yönelmek ile bunun hazır ölçülerini vermek çok farklı iki işlemdir. Bunlardan ilki, eyleyen ya da karar veren kişiye bağımsız düşünebilme ve karar verebilme imkânı verirken, diğeri, kişileri kararlarında belirleyici olmayı istemektedir. *ahlâk felsefesi* de bir araştırma alanıdır.

Ancak ahlâk felsefesi çalışmalarında görülen şu özellikten dolayı, ahlâk felsefesi ile etik arasında bir farkın olduğu düşünülmektedir. Ahlâk felsefesi, olgu olarak var olan ahlâklarla ilgili bilgi ortaya koymaya çalışan bir bilgi dalı gibi görünmekle birlikte, bazen, “belirli bir ahlâkın temellendirilmesi olarak”, bazen de “tek tek ahlâkların üstünde onları aşan bir üst ahlâk getirme çabası olarak” da görünmektedir. Ancak, her iki durumda da kişilere doğrudan ya da dolaylı şekilde, “yapılması ve kaçınılması gerekenler” konusunda her koşulda geçerli olabilecek kimi ilkeler, kurallar önermektedir. Sonuç olarak burada da aslında yine “eylemlerin değerlendirilmesine ilişkin bir ölçüt geliştirme” çabasında bulunduğu görülmektedir. Filozofun işi (bir) ahlâk kurmak olmadığına, buna ek olarak olgu olan ahlâkları araştırmak da olmadığına göre, “ahlâk felsefesi” dendiğinde bu alanın araştırma konusu (nesnesi) ne olacaktır? Bu soruya, burada filozofun işi, ahlâkın felsefesini yapmaktır diye yanıt verilebilir. Bu da “ahlâkın” ne olduğunun bilgisini ortaya koymaktır. Ancak bu durumda araştırma alanı daralmış olur.

Bir bilgi alanı olarak etiğin alanı çok daha geniştir, çok daha kapsayıcıdır. Ayrıca, etik ile ahlâk felsefesini bir ve aynı saymak, yine yukarıda ayrıştırmaya çalıştığımız etik ile ahlâkın içiçe geçmesine yol açabilmektedir. Ahlâk felsefesi yapan bir araştırmacı, “ahlâkın” ne olduğunu sorar ve bazen de,

ahlâklı olmayı sağlayıcı bir norm geliştirmeye, oluşturmaya yönelebilir. Etik söz konusu olduğunda ise araştırmacı, nesne edindiği varolan(lar) hakkında bilgi ortaya koymayı amaçlar. Normlar bulmak, geliştirmek onun işi değildir. Tam bu noktada etik sözcüğünün kökeninde bulunan ve etiğin özniteliliğini ifade eden karakter, huy, alışkanlık anlamlarını tekrar göz önüne almakta ve bu sözcüğün toplumu değil, kişiyi temel alan anlamına dikkat etmekte fayda vardır. Etiğe bir bilgi alanı olma yolunu açan da bu noktadır.

ETİĞİN TEMEL SORULARI

Genel olarak söylenirse, insan ve yaşamla ilgili her konu ve sorun etiğin kapsamına girmektedir. Etiğin felsefenin temel alanlarından biri olması bundan dolayıdır bir bakıma. Eskiçağda doğayı ve varlığı araştıran Sokrates öncesi düşünürlerde bile, Demokritos örneğinde açıkça görüldüğü gibi, etik sorular ele alınmıştır. Gerçi etik henüz bir araştırma alanı olarak ortaya konmamıştır, ama o evrede bu durum diğer alanlar için de aynıdır. Etiğin başlı başına bir alan olması Sokrates, Platon ve özellikle Aristoteles'in çalışmalarıyla olmuştur. Eskiçağdan günümüze uzanan tarihte etik, tarihsel dönemlere bağlı şekilde çeşitlenen farklı türden soruları ele almıştır. Başlı başına bir bilgi alanı olarak kurulduğu Eskiçağda etiğin temel sorusu pratik yönüyle söylenirse, "doğru, âdil, iyi" anlamında *mutlu* (eudaimonia) yaşamın ne olduğu sorusudur. Teorik yönden dile getirilirse bu soru, "adalet nedir?", "erdem nedir?" şeklinde araştırılmıştır.

Bu araştırmada esas olan şey, yaşarken yaptıklarımızda eylediklerimizde "doğru" olanı bulmak için gereken bilgiyi elde etme çabasıdır. Burada filozofların ele aldığı sorular, "doğru" olanı yapmak, "doğru eylemde" bulunmak için nelerin gerektiği; "erdemın bilgi olup olmadığı", bilgiyse nasıl bir bilgi olduğu ve bu bilginin nasıl kazanılabileceği gibi sorulardır. Erdemin bilgi ile ilişkisinin ele alınması, "doğruluk" ile "adalet" arasında bir koşutluk düşüncesini getirmiş, "doğru" ya da "âdil", dolayısıyla da "mutlu" kişi olmanın koşulları araştırılmıştır. Böylece etik, aslında, Aristoteles'in başlıca yaşam tarzları olarak belirlediği "haz yaşamı", "siyaset yaşamı" ve "theoria yaşamı" içinde önemli bir yaşam tarzı saydığı (1998, 1095b,15) *siyaset yaşamı* ve *etkinliği* için vazgeçilemez olan temel bir *bilgi* alanı olarak doğmuştur. Böylece etiğin başlangıcında başlıca iki tür sorun üzerinde durulmuştur: "Doğru", "iyi" ve bunlardan gelen "mutlu" bir yaşam elde edebilmek için gereken bilginin koşullarının ve kişinin herhangi bir koşulda "doğru" olanın ne olduğunu bulabilmesi ve kendi bilgisine dayanarak eylemlerde bulunabilmesi için gereken bilginin koşullarının ne olduğu.

Daha sonraki yüzyıllarda, özellikle etiğin yeniden canlandırıldığı 18. yüzyılda, doğal olarak yeni sorunlar ortaya çıkmış ve bu alanda yeni sorular ele alınmıştır. Bu sorunlara bağlı olarak da yeni kavramlar ortaya atılmıştır. Örneğin, "iyi isteme", "ödev", "sorumluluk", "yükümlülük", "gereklilik", "değerler", "anlamlar" ve "amaçlar" gibi kavramlar bunlar arasında başlıca olanlardır. Öte yandan, etiğin, psikolojiyle, daha genel söylenirse insan bilimleriyle kesişen kimi konuları da vardır. Kaygı, korku, üzüntü, acı çekme, kıskanma gibi duygu ve yaşantılar; seçme veya karar verme gibi edimler; kişiler, kişilik yapıları, kişi bütünlükleri ve kişilerarası ilişkiler; bu ilişkilerde takınılan tavırlar, gösterilen tutumlar, alınan kararlar, gerçekleştirilen eylemler hem insan bilimleri hem de etik tarafından bilme konusu yapılabilen konulardır. Örnek vermek gerekirse, Eskiçağ- da Stoa Okulunun, Yeniçağda Descartes'ın "duygulanımlar" üzerinde durmuş oldukları görülmektedir.

ETİĞİN ÖNEMİ

Felsefenin en temel bir alanı olmakla birlikte etik felsefe tarihinin her döneminde aynı derecede önemli sayılmamıştır. En parlak dönemi olan Eskiçağdan sonra uzun bir süre, yaklaşık 18. yüzyıla kadar geri planda kalmış, hatta nerdeyse unutulmuş bir alandır. Aristoteles'in ölümünden sonra, felsefenin *theoria* yönünün zayıflamasıyla ve daha sonra 529 yılında Doğu Roma İmparatoru Justinianus'un, Atina'daki Akademia'yı (Platon'un okulunu) Hristiyanlığa aykırı bulduğu için

kapatmasıyla (Gökberk, 2005: 122), insanın dünya ile ilişkisi köklü bir değişime uğramıştır. Sonuç olarak insanlık tarihinde uzun bir dönem olan Ortaçağ boyunca etik Eskiçağdaki önemini yitirmiştir. Ancak, insan var oldukça insan ilişkileri ve eylemleri de var olacaktır hep. Dolayısıyla insan ilişkileri ve eylemlerden oluşan dünya da hem güncel olaylarıyla hem de tarihsel yönüyle var olacaktır. Olan bitenleri, insanın yapıp etmelerini, eylemlerini, tutumlarını, kararlarını ve bunlardan oluşan dünyasını felsefî bakışla bilme yöneliminden zaman zaman uzak kalırsa bile, dünya ve sorunları vardır yine ve sürekli oradadır. İşte bu sorunlara elverişli bir açıdan, yani insanın kendinden yola çıkarak yaklaşma ve bunlara çözüm arama gereksinimi kimi durumlarda ertelenebilse bile, hiçbir zaman ortadan kalkmamıştır, kalkmayacaktır da.

Nitekim Rönesansta, bilindiği gibi insanın yeniden kendine yönelmesiyle, kendinden yola çıkan bilme çabasıyla başlayan bir kıpırdanışla etiğin yeniden önem kazanmaya başladığını görmekteyiz. Francis Bacon (1561-1626), René Descartes (1596-1650), Baruch Spinoza (1632-1677), Yeniçağda etiğin tekrar önem kazanması yönünde katkı sağlayan düşünürlerdir. Bacon, “iyi”yi bu dünyaya ilişkin bir kavram olarak incelemek ve etik araştırmalarda bilgiyi temel almak gerektiğini düşünmüştür (Akarsu: 120). Descartes ise Eskiçağda Stoa Okulunun düşüncelerini özellikle “duygulanımlar” konusu bakımından yeniden ele almış, erdemler konusuna eğilmiştir. Spinoza ise *Etica (Etika)* adlı bir kitap yazmıştır. Ancak, etiğin bu evrede yeniden önemli bir alan olarak tam anlamıyla ortaya çıkışı 18. Yüzyılda olmuştur. İngiltere’de John Locke (1632-1704), Shaftesbury (Antony Ashley Cooper, 1671-1713), Francis Hutcheson (1694-1747) ve David Hume (1711-1776) bu konuda önde gelen düşünürlerdir. Ama etiğin yeniden doğuşu ve gelişimi konusunda asıl dönüm noktası Almanya’da Immanuel Kant’ın (1724-1801) çalışmalarıyla olmuştur.

İnsan, varlığını sürdürmek için, yaşamak için, var olmak için bir *dünya kurmak* zorundadır. O, doğada sadece canlı bir varlık olarak kalmaz. Kendine özgü bir canlı olmanın ötesine geçerek insan olmak zorundadır. Bu aslında onun toplumsal veya siyasal canlı (*zoon politikon*) olmasını da içerir. İşte bu yönü onun etik varlık olduğunun, zorunlu şekilde etik bir var olan olduğunun ifadesidir. Kant’ın şu sözlerini insanın etik varlık olmasının en özlü dile getirilişi olarak anlamak mümkündür: “İki şey, üzerlerine sık sık eğilip ısrarla düşünülürse, insanın ruhsal yapısını hep yeni, hep artan bir hayranlık ve korkunç bir saygıyla dolduruyor: üzerimdeki yıldızlı gök ve içimdeki ahlâk yasası. Her ikisini, karanlıklarda gizlenmiş ya da benim ufkumun ötesinde aşkın alanda imişlercesine aramama ve sırf tahmin etmeme gerek yok; onları önümde görüyorum ve doğrudan doğruya benim kendi varoluşumun bilincine bağlıyorum” İnsan yaşamı bir *dünya içinde* geçer. Dünyada hergün, her yaşama alanında binbir çeşit olay olur, pek çok şey olur biter.

Dünyada kişiler vardır ve dünya, kişiler, kişilerin eylemleri, yapıp ettikleri, ortaya koydukları ile vardır, var olur. Dünyanın ana dokusu kişiler, kişilerarası ilişkiler ve kaçınılmaz olarak ilişkiler kuran bu varlığın eylemleridir. Bu noktada etik sözcüğünün çoğul biçimindeki anlamına yeniden dönersek, *bir canlının barındığı ortam* olarak *etik*, insanın *var olma, yaşama ortamıdır* ve bu durum sırf *insana özgüdür*. İşte bu ortamda olan bitenlerin bilgisini aramak etiğin işidir.

Bu Özetin tamamını,Çıkmış Sorularını,Deneme Sorularını adresinize gönderiyoruz!...

Tıklayınız

<https://www.kolaysinavlar.com/etik-ady212u?search=fel102u>